

KAZ DAĞI'NDA DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİNE DAYANAN GÜNÜBİRLİK REKREASYON ALANLARINA ÜÇ ÖRNEK: AYAZMA, PINARBAŞI ve SÜTÜVEN

*Three Samples of Daily-Recreational Areas Based on Natural Environmental
Features on Kaz Mountain: AYAZMA, PINARBAŞI and SÜTÜVEN*

Yrd. Doç. Dr. Abdullah KÖSE*

ÖZET

İnceleme konusu günübirlük rekreasyon alanlarından Ayazma, Kaz Dağı'nın Kuzey eteklerinde, Pınarbaşı ve Sütüven ise güney eteklerinde bulunmaktadır.

Ayazma, Pınarbaşı ve Sütüven günübirlük rekreasyon alanlarının çekicilikleri, boğaz vadiler, karstik kaynaklar, çağlayanlar, iklim özellikleri ve bitki örtüsünün kombinezasyonundan oluşan manzara güzelliğine dayanmaktadır. Kaz Dağı üzerinde doğal güzellikleri nedeniyle potansiyel turistik çekiciliğe sahip çok sayıda konumdan sadece bir kaçı olan bu günübirlük rekreasyon alanları, çevrelerindeki büyük şehir merkezlerine göre erişebilirliğin kolay olması nedeniyle gelişme göstermişlerdir. Kıyı turizmine bağlı olarak Edremit Körfezi'nde yaz mevsiminde gerçekleşen mevsimlik nüfus artışı, bu günübirlük rekreasyon alanlarına talebin daha da yoğunlaşmasına, dolayısıyla aşırı kullanım ve kalabalıktan kaynaklanan bazı çevre sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Nüfus artışı yanında, kültürel ve ekonomik gelişmeye bağlı olarak insanların seyahate çıkma eğiliminin yükselmesi, Ayazma, Pınarbaşı ve Sütüven'e talebin daha da artmasına neden olmuş; bu talebi karşılamak üzere Kaz Dağı üzerinde doğal güzelliğe sahip yerlerden gelişmeye uygun olanlarının yeni günübirlük rekreasyon alanı olarak düzenlenmesi zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır.

ABSTRACT

The subject of this study is on daily recreational areas such as Ayazma located on the northern foot of Kaz Mountain and Pınarbaşı and Sütüven on the south. The attraction of Ayazma, Pınarbaşı and Sütüven recreational areas depends on their passage-way valleys, karst spring, waterfalls, the beauty of their climatic and vegetational characteristics. The daily recreational areas are only some of the places which have potential touristic attraction. They have developed because they are easily arrived at compared to big city centers. In

* Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Coğrafya Eğitimi Bölümü, Erzurum.

summer, the seasonal increase of population due to the coastal tourism on the coastline of the gulf of Edremit has increased the demand for daily recreational areas, so it has caused some environmental problems due to the crowd and over use of these resorts.

In addition to the increase of population, the increase of tendency of people towards travelling dependent on cultural and economic development has increased the demand for Ayazma, Pınarbaşı and Sütüven; as a result, a new necessity for designing some places which are on Kaz Mountain and have natural beauty as daily recreational areas.

Giriş

Türkiye nüfusunun ekonomik ve kültürel düzeyindeki yükselme ile birlikte özel otomobil sahibi aile sayısının artışına bağlı olarak, özellikle şehir yerleşmelerinin çevresinde hafta sonu ve kısa süreli boş zamanlarında dinlenmek ve eğlenmek amacıyla günübirliğine gidilen¹ rekreasyon alanlarının sayısı hızla artmaktadır. Sadece eğlenmek, dinlenmek ve görmek amacıyla günübirliğine gidilen rekreasyon alanları ile kısa ve uzun süreli tatillerde kalınan ikinci evler², kalış süresi ve fonksiyonları bakımından birbirinden ayrılmaktadır. Geceleme imkanına sahip olmayan bu günübirlik rekreasyon alanları, büyük nüfus kitlelerinin yaşadığı şehirler çevresinde, günübirliğine gidiş ve dönüşün gerçekleşebileceği kadar yakın doğal güzelliklere sahip konumlarda gelişmişlerdir.

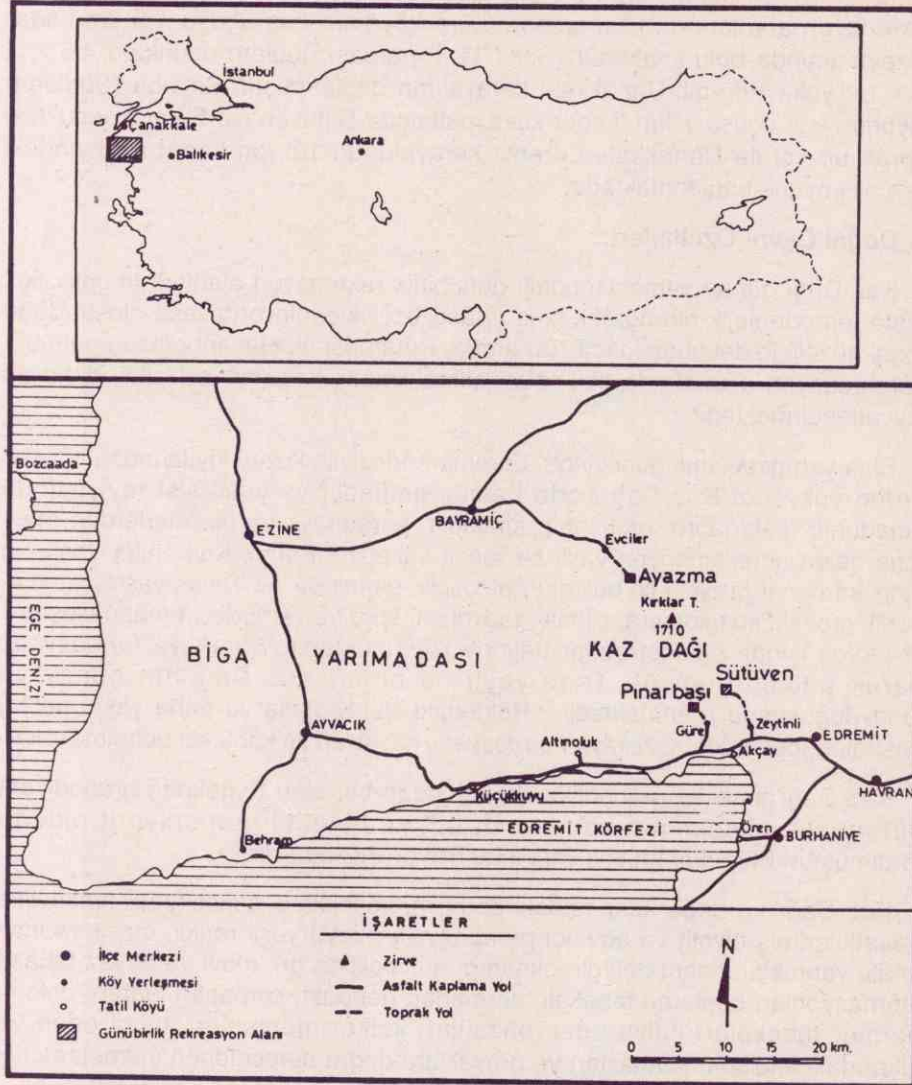
Kaz Dağı üzerinde, doğal özellikleri nedeniyle potansiyel turistik çekiciliğe sahip çok sayıda yöre bulunmakla birlikte, bunlardan erişebilirliğin kolay olduğu ve bazı beşeri kolaylıkların sağlandığı konumlarda günübirlik rekreasyon alanı olarak gelişme gerçekleşebilmiştir. Her ne kadar Kaz Dağı çevresindeki şehir yerleşmeleri ve nüfus miktarı, günübirlik rekreasyon alanlarının gelişmesini sağlamada yetersiz gibi görünse de, Edremit Körfezi'nin Türkiye'nin en önemli yaz turizmi bölgelerinden biri olmasına³ bağlı olarak yaz mevsiminde nüfusun üç katına yakın artması, Kaz Dağı üzerindeki manzara güzelliğine dayanan çekici alanlara günübirlik rekreasyon amaçlı talebin yükselmesine neden olmuştur.

1 TOSKAY, T., 1978, Turizm (Turizm Olayına Genel Yaklaşım). İstanbul Üniv. Yay. No: 2534, İktisat Fak. Yay. No: 431, İstanbul, s. 186-188.

2 ÖZGÜÇ, N., 1994, Turizm Coğrafyası. İstanbul Üniv. Yay. No: 3821, Edebiyat Fak. Yay. No: 3203, İstanbul, s. 117-121.

3 DOĞANAY, H., 1992. Türkiye Turizm Coğrafyası, Atatürk Üniv. Kazım Karabekir Eğitim Fak. Coğrafya Eğitimi Böl. Erzurum, s. 177.

Ayazma ile Pınarbaşı ve Sütüven, günümüzde Kaz Dağı'nda günübirlik rekreasyon amaçlı faaliyetlerin yoğunlaştığı en önemli turistik merkezlerdir. Bunlardan Kaz Dağı güney eteklerindeki Ayazma, Çanakkale ili Bayramiç ilçesi sınırları içerisinde kalmaktadır (Şekil 1) Bayramiç'in kuş uçuşu 20 km. kadar doğusunda yer alan Ayazma, 50 km. uzunluktaki asfalt kaplama bir yol ile Çanakkale-Edremit karayoluna bağlanmaktadır. Ayazma'nın en önemli özelliği, çevresinde büyük şehir yerleşmeleri bulunmamasına rağmen, sahip olduğu

Şekil 1- Lokasyon Haritası

Figure 1- Location Map.

doğal güzelliğe bağlı olarak uzaklığı 100 km.den fazla olan Çanakkale ve Edremit Körfezi kıyılarından ziyaretçi çekmesidir.

Kaz Dağı güney eteklerindeki Pınarbaşı ve Ayazma, Balıkesir ile Edremit ilçesi sınırları içerisinde kalmaktadır. Edremit Körfezi kuzey kıyısı boyunca uzanan Edremit-Çanakkale karayoluna ikinci derece toprak yollarla bağlanan bu gününbirlik rekreasyon alanları, 17.5.1993 yılında ilan edilen Kaz Dağı Milli Parkı içerisinde kalmışlardır. Akçay tatil köyünün kuzeyindeki bu gününbirlik rekreasyon alanlarından Pınarbaşı, Güre köyünün kuş uçuşu 1.5 km kadar kuzeybatısında bulunmaktadır (Şekil 1). Pınarbaşı, toplam uzunluğu 4.5 km. olan bir yolla Edremit-Çanakkale karayoluna bağlanmıştır. Beyoba (Sütüven) köyünün kuş uçuşu 1 km. kadar kuzeybatısında Sütüven ise 5 km uzunluktaki toprak bir yol ile Çanakkale-Edremit karayolunun 1.5 km kadar kuzeyindeki Zeytinli köyüne bağlanmaktadır.

Doğal Çevre Özellikleri:

Kaz Dağı güney yamaçlarındaki gününbirlik rekreasyon alanlarının çekiciliği, başta jemoorfolojik-hidroğrafik-bitki örtüsü özelliklerinin ortaklaşa oluşturduğu doğal güzelliğe dayanmaktadır. Bu arada, Pınarbaşı ve Hasanboğuldu gününbirlik rekreasyon alanlarında etkili olan mikroklimatik koşullar, çekiciliği daha da kuvvetlendirmektedir.

Biga yarımadasının güneyinde, Edremit Körfezi'nin kuzey kıyılarından itibaren birden yükselen Kaz Dağı, orta basınç amfibolit ve yeşil şist fayisesinde metadunit, metagabro, proksenit, amfibolit, paragnays ve mermerlerden meydana gelen antekambriyen yaşlı bir masif küttedir.⁴ Permo-Karbonifer yaşlı siğ deniz karbonat fasiyesi ile belirgin Paleozoik, genellikle Alt Triyas yaşlı az metamorfik grovak, konglomera, silttaşı, radyolarit, spilit ve çamurtaşlarından oluşmuş bir litoloji içinde olistostromlar halinde izlenmektedir. *Karakaya formasyonu* olarak adlandırılan Alt Triyas yaşlı bu birim, Kaz Dağı'nın güney ve güneydoğusunda izlenmektedir.⁵ Bölgedeki Üst Kretase ve daha yaşlı melanj mostraları, genellikle *Karakaya Formasyonu* kayaçları ile kontaktlı bulunmaktadır.

Kaz Dağı'ndaki iki granodiyoritik plütondan biri olan Eybekdağ granodiyorit plütonunun bileşiminin hornblend, ojit ve biyotitli granodiyorit olduğu görülmüştür. Plütunun mutlak yaşı 35.9 milyon yıl kadardır.⁶

Kaz Dağı'nın doğu kanadındaki 2500 m. kalınlıktaki süksesyon, amfibolitlerle arakatlılanmış biyotit ve amfibol paragnayslar; koyu yeşil renkli, masif ve ince taneli, yapraklanmanın belirgin olmadığı amfibolitler; gri, mavi ve beyaz tabaka alternasyonları gösteren tabakalı mermerler; peridotit, serpantin, gabro, dolerit, mermer tabakaları ihtiva eden bazaltlar; kalker mercekleri ihtiva eden ve yukarıdaki feldispat kumtaşları ve grovaklara doğru derecelenen epimetamorfik

4 BİNGÖL, E., 1976, Batı Anadolu'nun Jeotektonik Evrimi, MTA Dergisi Sayı: 86, Ankara, s. 14.

5 BİNGÖL, E., 1976, a.g.m., Ankara, s. 16.

6 DURBERTRET, L., 1973, 1:500 000 Ölçekli Türkiye Jeoloji Haritası-İzmir. MTA, Ankara s.36.

şistlerin üzerinde diskordans olarak Trias arkozlar ve şeyllerden oluşur.⁷ Dağın Merkez alanında yer alan mermerler (karbonatlı formasyonlar) belirgin foliyasyonlu flogopit ve silikat mineralleri içeren kristalin kireçtaşlarıdır.⁸ Mafik ve ultramafik formasyonlar topluluğu içerisinde çeşitli amfibolitler, proksenitler, dunit ve serpatinitler yer alır. Masifin güneydoğu bölgesinde yüzeylenen düşük dereceli (epimetamorfik) formasyonlar, karbonatlı formasyon, sliko-alüminli formasyon ve mafik formasyon olmak üzere üç farklı litolojik fasiyes gösterir. Bunlardan karbonatlı olanlar, yarı-kristalli-taneli ve çok az kuvars içeren kireçtaşlarıdır. Sliko-alüminli formasyonlardan bir kısmı şiddetli kıvrılmış, belirgin metamorfizma geçirmiş kuvars-albit-Klorit-muskavit-epidot parajenezini gösteren şistler durumunda olup diğer kısmı aşırı kıvrılmamış ve çok hafif metamorfizma geçirmiş çeşitli kayaç türlerinden oluşan *Karakaya Formasyonu*dur. Karbonatlı ve alüminosilikatlı formasyonların altında yer alan mafik kayaçlar, hafif metamorfizma geçirmiş spilitlelerden meydana gelmişlerdir.

Permo-Karbonifer'e kadar karasal ortamda bulunan Kaz Dağı masifi, Permo-Karbonifer'de sığ deniz suları altında kalmıştır. Batı Anadolu'daki masiflerin birbirinden uzaklaşması ve dolayısıyla okyanuslaşma, Üst Permien-Alt Trias'ta başlamıştır. Buna bağlı olarak Menderes-Kazdağ masifleri arasında *Karakaya formasyonu* oluşmuştur.⁹ Eosen-Oligosen'de Kuzeybatı Anadolu hemen tümüyle yükselmiş,¹⁰ Kaz Dağı ve güneyindeki saha kara durumuna geçmiştir. Pliyosen'de bölgesel yükselme devam etmiş, yükselmenin oluşturduğu kuzey-güney yönlü gerilime bağlı olarak Kazdağ güneyinde meydana gelen doğu-batı yönlü faylanmalar,¹¹ Pliyosen sonu ve Kuaterner'de gençleşerek devam etmiştir.¹² Kuaterner'deki dikey yönlü tektonik hareketlere bağlı olarak değişen tabansuyu seviyesi değişimleri sonucu akarsular yataklarını derinleştirmiş,¹³ Kazdağ güneyindeki kısa boylu akarsular ise hızlı derine aşındırmaları sonucu yataklarına gömülmüşler ve temel araziye saplanarak oluşturdukları epijenik vadilerinin içerisinde akmaya başlamışlardır.

Araştırma konusu günübürlük rekreasyon alanları, bu özellikteki derin vadi tabanlarında gelişmişlerdir. Anakayanın karbonatlı formasyonlardan, özellikle de mermerden oluşması, bu rekreasyon alanlarının ortak özelliklerindedir. Derine aşındırması sonucu karbonatlı formasyonlar yüzeylenmiş, akarsular bu formasyonlara saplanmışlardır. Bunun sonucu olarak litolojik yapı, akarsu aşındırması ve tektonizmanın şekillendirdiği jeomorfolojik özellikler, turistik çekiciliğin en önemli unsurlarından birini oluşturmuştur (Fotoğraf 1,2).

7 DURBERTRET, L., 1973, a.g.e., Ankara, s. 20.

8 KETİN, İ., 1983, Türkiye Jeolojisine Genel Bir Bakış. İstanbul Teknik Üniversitesi Kütüphanesi Sayı: 1259, İstanbul, s. 24.

9 BİNGÖL, E., 1976, a.g.m., Ankara, s. 26.

10 BİNGÖL, E., 1976 a.g.m., Ankara, s. 29.

11 BİNGÖL, E., 1976, a.g.m., Ankara, s. 31.

12 ATALAY, İ., 1987, Türkiye Jeomorfolojisine Giriş. Ege Üniversitesi Edebiyat Fak. Yay. No: 9, İzmir, s. 52-53.

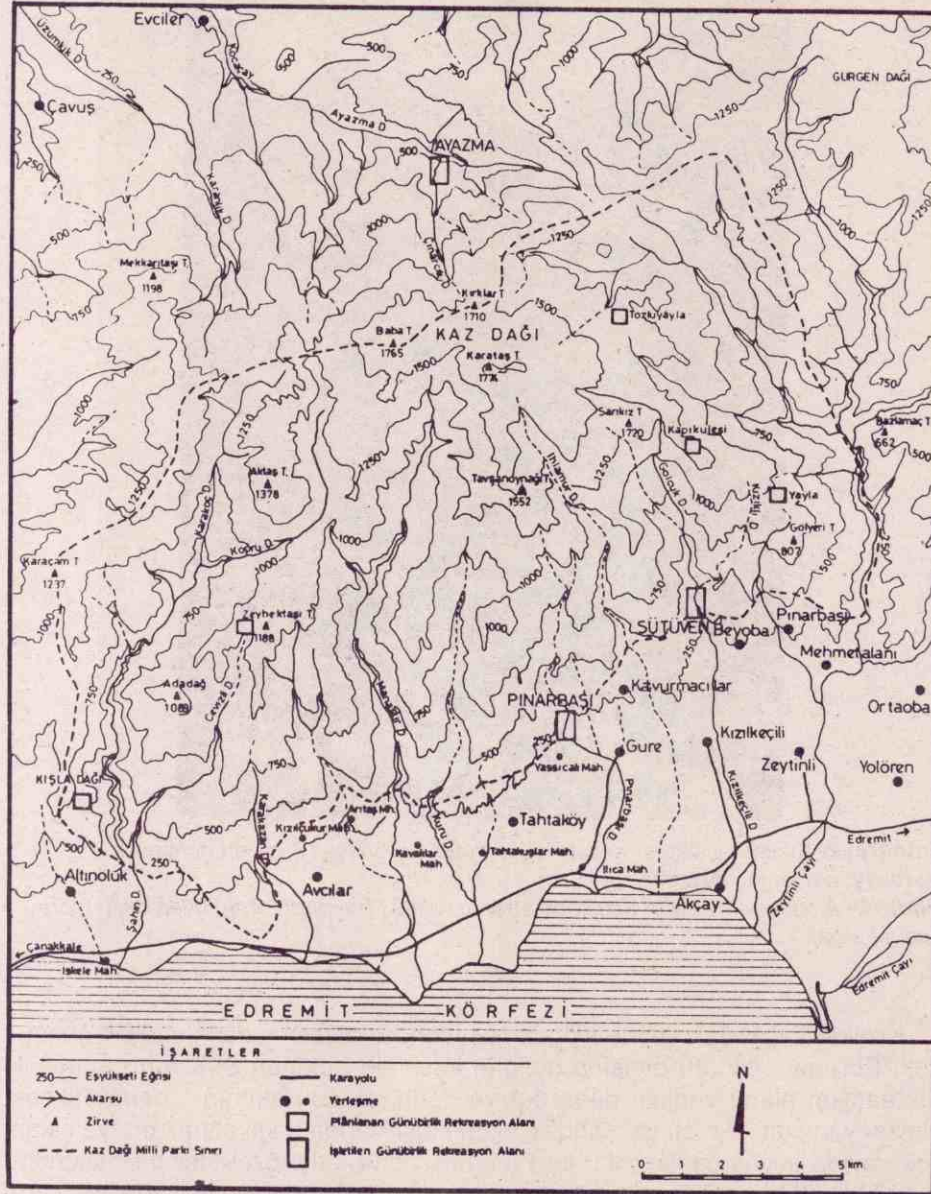
13 ATALAY, İ., 1987, a.g.e., İzmir, s. 53, 80.

Pınarbaşı güneybirlik rekreasyon alanı, kaynağını Tavşanoynağı Tepesi (1552 m.)'nin güneyinden alan ve kuzeyden güneye doğru akış gösteren Pınarbaşı Deresi'nin açtığı derin vadinin, güneydeki alüvyonlarla doldurulmuş çöküntü ovasına açıldığı kesimde bulunmaktadır (Şekil 2). Deniz seviyesinden yüksekliği 140-200 m. arasında değişen bu rekreasyon alanı, adını vadi tabanındaki karstik kaynaktan almıştır. Kaynak kesiminden güneye doğru, vadi tabanının yaklaşık 550 m. uzunluktaki bölümü, güneybirlik rekreasyon alanını oluşturur. Bu kesimde vadinin bağıl derinliği 361 m.'yi bulmaktadır. En dar yerinde 15 m. ye kadar düşen ve genişliği 60 m. yi aşmayan vadi tabanı, özellikle kış mevsiminde akımı yükselen akarsuyun aşındırma ve biriktirme faaliyeti sonucu oluşmuş, düz ve yuvarlanmış büyük mermer blokları ile kaplıdır. Pınarbaşı Deresi, akış gösterdiği mermer kayalar üzerindeki çatlak sistemleri sonucu ortaya çıkan su kaybına bağlı olarak yaz mevsiminde akımı oldukça düşmektedir. Özellikle, kaynaklandığı Tavşanoynağı Tepesi (1552 m.)'nin güneyi ile karstik kaynak arasında kalan kesimde yaz mevsiminde akışı bulunmayan Pınarbaşı Deresi, güneybirlik rekreasyon alanındaki voklüz¹⁴ kaynaktan sağlanan su ile yeniden akışa geçme imkanını bulmaktadır. Rekreasyon alanının kuzey ucunda, vadinin duvar görünümlü doğu yamacının vadi tabanı ile kesiştiği kesimde yer alan kaynak, etrafı çevrilip üzeri örtülmek suretiyle koruma altına alınmaya çalışılmıştır.

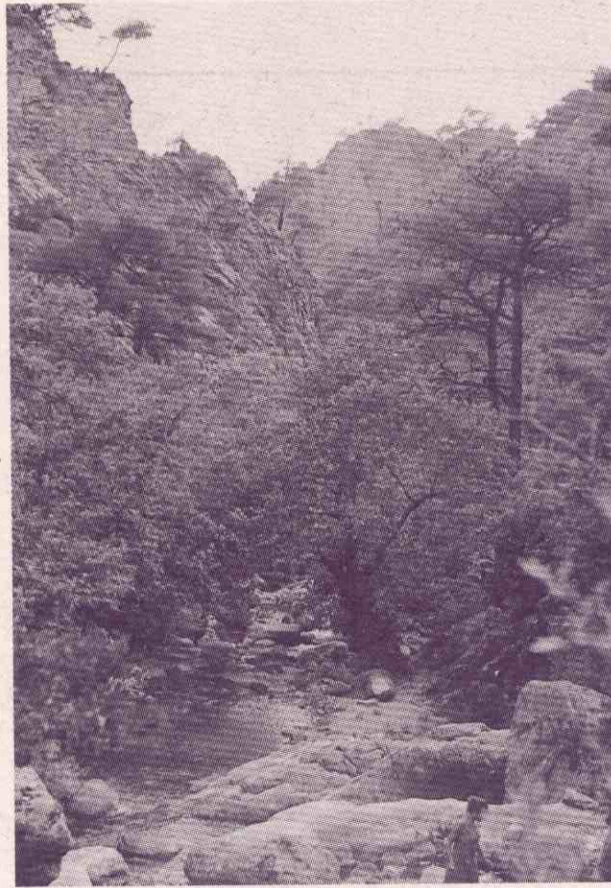

Fotoğraf 1- Kızılkeçili Deresi vadisinden bir görünüş (Sütüven)

Photo 1- A view from Kızılkeçili stream valley.

Şekil 2- Kaz Dağı'nın Topoğrafya Haritası
Figure 2- Topographical Map of Kaz Mountain

Fotoğraf 2- Kızılkeçili Deresi vadisinin güneyden görünüşü (Sütüven güneybirlik rekreasyon alanının kuzeyi)

Photo 2- A southern view of Kızılkeçili stream valley (The north of Sütüven daily-recreational area).

Kızılkeçili Çayı'nın derine aşındırması sonucu oluşmuş derin vadinin güneydeki Edremit çöküntü ovasına açıldığı kesimde bulunan Sütüven güneybirlik rekreasyon alanı; vadinin daha dar ve derin, akarsu akımının daha yüksek olması yanında, akarsu yatağındaki eğim kırıklıklarına bağlı olarak ortaya çıkan çok sayıda küçük çağlayanlar ile Pınarbaşı'ndan farklı özellikler taşımaktadır. Kaynağını Sarıkız Tepesi'nin batısından alan Kızılkeçili Çayı, yağışların artmasına bağlı olarak kış mevsiminde akımı yükselirken yaz mevsiminde düşmekte, ancak beslendiği çok sayıda kaynak nedeniyle yaz mevsiminde de akışına devam etmektedir.

Derine aşındırma sonucu temel araziye gömülen ve derinleşen Kızılkeçili Çayı vadisi, Sütüven günübirlik rekreasyon alanında, mermer anakayanın yüzeleendiği kesimde bir boğaz şeklini almaktadır. Nitekim bu kesimde vadi tabanının genişliği yer yer 10 m.'nin altına düşerken (Fotoğraf 1), derinliği 520 m.yi bulmaktadır (Şekil 2, 3). Boğazın genel görünümüne, eğim değerlerinin yüksek oluşu nedeniyle toprak ve bitki örtüsünün tutunamadığı diklikler ve çiplak kayalıklar hakimdir (Fotoğraf 2). Günübirlik rekreasyon alanının deniz seviyesinden yüksekliği, güneydeki girişinde 150 m. iken, kuzeyde 280 m.ye çıkmaktadır.

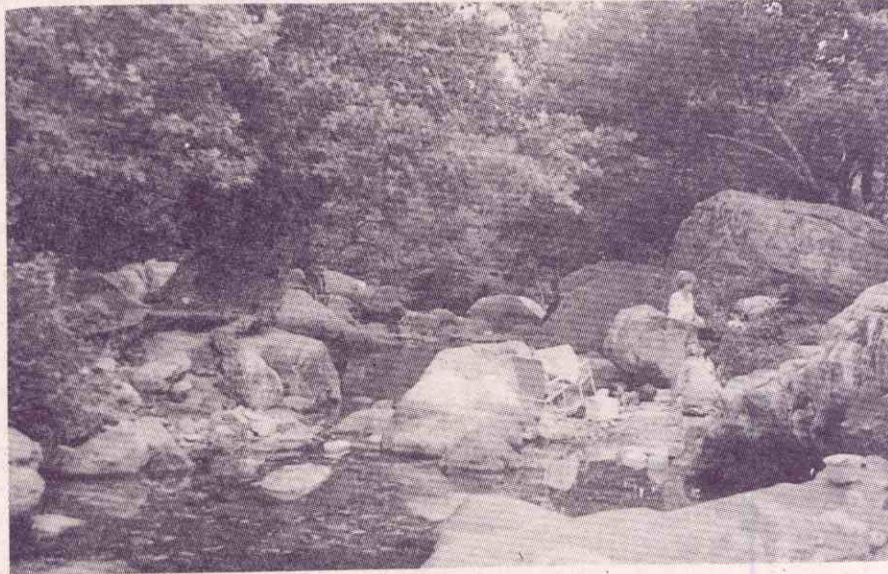
Karakeçili Çayı'nın, aşındırmaya karşı dirence farklı formasyonları katetmesi yanında yatağını kesen faylara bağlı ortaya çıkan eğim kırıklıkları boyunca küçük çağlayanlar oluşmuştur. Bunlardan en büyüğü, Sütüven günübirlik rekreasyon alanının güney başlangıcında yer alan (Kaz Dağı Milli Parkı bürosunun batısı) ve düşüş yüksekliği 20 m.yi bulan çağlayandır (Fotoğraf 3). Bu çağlayan, genel olarak Kaz Dağı'nın güney eteklerinde doğu-batı doğrultusunda uzanan faya bağlı olarak gelişmiştir. Kırık hattının güneyindeki Alt Trias yaşlı formasyonun (konglomera, grovak, silttaşı) aşındırmaya karşı farklı direnci nedeniyle şelale önünde yaklaşık 30 m. derinlikte bir çukurluğun tabanında, genişliği 10 m. uzunluğu 20 m. kadar olan küçük bir göl olmuştur (Fotoğraf 3). Kızılkeçili Çayı yatağı boyunca, yüksekliği bir kaç metreyi aşmayan diğer çok sayıda çağlayanın önünde, genişçe su birikintileri oluşmuştur. Hasanboğuldu olarak tanımlanan ve Kaz Dağı Milli Parkı bürosu ve giriş kapısının yaklaşık 500 m. kadar kuzeyindeki şelalenin düşüş yüksekliği 3 m. kadardır.

Sütüven günübirlik rekreasyon alanının yer aldığı Kızılkeçili Çayı vadisinin doğusunda Alt Jura yaşlı kontakt metamorfizma kayaları (hornfels, granitit), batısında granodiyoritler yayılış gösterirken, vadi tabanında ve alçak kesimlerde mermer yüzelelenmiştir. Dik kayalıklar ihtiva eden ve yoğun orman örtüsü ile kaplı derin vadisi içerisinde akış gösteren Kızılkeçili Çayı yatağı boyunca, akarsu aşındırması sonucu oluşmuş yuvarlak ve düzleştirilmiş büyük mermer bloklarının beyaz ve parlak görünümü, turistik çekiciliğin en önemli unsurlarından birini oluşturur (Fotoğraf 4).

Ayazma günübirlik rekreasyon alanı, kaynağını Kırklar Tepesi (1710 m.) kuzeyinden alan ve kuzeye doğru akış gösteren Çınarcık Deresi'nin, Ayazma Deresi'ne katılmadan önce, derine aşındırma sonucu saplandığı mermer arazi içerisinde meydana getirdiği boğaz vadi içerisinde yer almaktadır (Şekil 2, 4). Rekreasyon alanının deniz seviyesinden yüksekliği 460-580 m.ler arasında değişmektedir. Rekreasyon alanına turistik çekicilik kazandıran en önemli jeomorfolojik özellik, derin olarak yarılmış fay aynasının hemen gerisinde daralarak boğaz şeklini alan vadi ile küçük çağlayanların oluşumunu sağlayan eğim kırıklıkları ve karstik şekillerdir.

Fotoğraf 3- Sütüven günlük rekreasyon alanındaki çağlayanın bir görünüşü.
Photo 3- A view from the waterfall in Sütüven daily-recreational area.

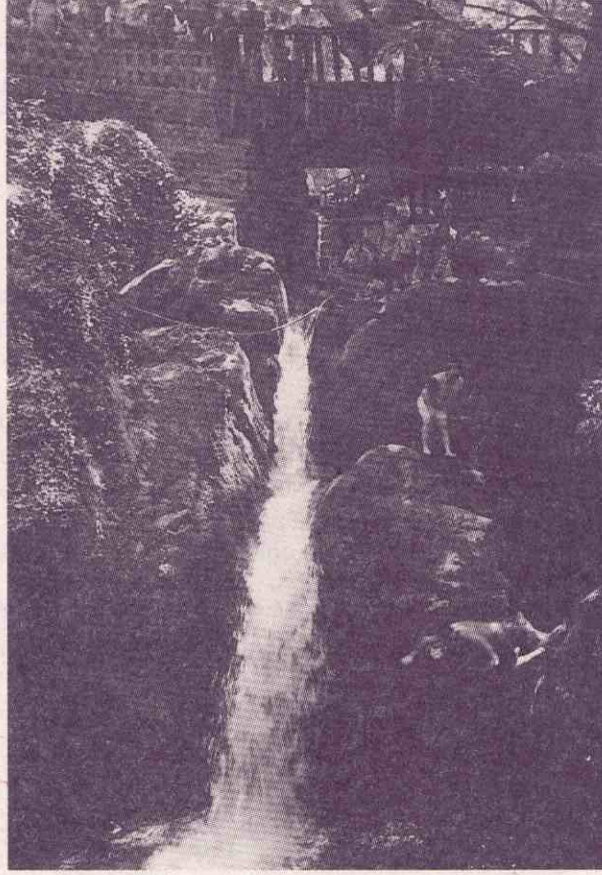
Fotoğraf 4- Kızılkeçili Deresi vadi tabanından bir görünüş (Sütüven).
Photo 4- A view from the valley-base of Kızılkeçili stream (Sütüven).

Rekreasyon alanı olarak düzenlenen saha, fay aynasının hemen önünde oluşmuş düşüş yüksekliği 10 m. kadar olan bir çağlayan ile başlamaktadır (Fotoğraf 5). Çağlayan önünde, derinliği 3 m. kadar olan ve genişliği 5 m.yi aşmayan daire şekilli küçük bir gölcük oluşmuştur. Piknik alanı olarak kullanılan çağlayan önündeki vadi tabanının genişliği 10 m.'den az olup, dik kayalıklardan oluşan yamaçların yükseliği 15 m. yi bulmaktadır.

Çağlayanın hemen güneyindeki derin yarılmış fay aynasından itibaren, derinliği 30 m. yi bulan, genişliği ise vadi tabanında 4 m.ye kadar düşen boğaza girilmektedir (Fotoğraf 6). Deniz seviyesinden yüksekliği 480 m. olan vadi tabanı ile doğu ve batısındaki zirveler arasındaki (800 m.) yükselti farkı 320 m.yi bulmakla birlikte, söz konusu boğazın derinlik değeri, eğimi % 100'e ulaşan doğu ve batı yamaçlardaki kayalıkların son bulduğu yer ile vadi tabanı arasındaki yükselti farkını vermektedir. Çıplak kayalıklar şeklindeki dik yamaçlar nedeniyle geçiş vadi tabanından sağlanmakta, yaklaşık 150 m. uzunluktaki boğazın güneyinde vadi tabanı genişlemeye, yamaç eğimi ise azalmaya başlamaktadır. Bununla birlikte, ortalama yamaç eğimi % 40'ı aşmaktadır. Boğazın güney çıkışında, Çınarcık Deresi'nin güneybatıya kıvrılırken yaptığı dirseğin hemen güneyindeki yamaçta, vadi tabanına göre 30 m. kadar yüksekte yer alan 5 adet karstik kaynak bulunmaktadır (Fotoğraf 7). Mermer anakayadaki karstik şekillerinden biri olan bu kaynaklar, egzürjans voklüz¹⁵ tipindedir. Karstik arazideki çatlak sistemleri boyunca derine sızan suların yeraltı erime boşluklarında toplanması ve doması sonucu oluşan basıncın etkisiyle, yeraltı suyunun dar kanalları takip ederek daha yüksek bir konumda yüzeye çıkması ile oluşan bu kaynaklardan en büyüğünün ağız kısmındaki genişliği 2 m.yi bulmaktadır. Yağışların artmasına bağlı olarak karstik boşlukların suyla dolması sonucu kış mevsiminde akışa geçen bu kaynaklar yaz mevsiminde sızan suların azalması ve karstik boşluklarda biriken suyun ortaya çıkardığı basıncın suyu kaynak ağızına yükseltmeye yetersiz kalması sonucu kurumaktadır. Yaz mevsiminde su geçirmeyen ve ağız kısmında genişleyen bu karstik boşluklar, birden daralarak derine doğru indiği için, içine girmek mümkün olmamaktadır. Karstik kaynağın su geçirdiği kış mevsiminde, Çınarcık Deresi'nin güneydoğu yamacında, düşüş yüksekliği 10 m., genişliği ise 7 m. kadar olan bir çağlayan oluşurken, yaz mevsiminin kaynak suyunun kesilmesi nedeniyle bu çağlayanın yerini yosunlarla kaplanmış kayalık bir yüzey almaktadır. Mevsimlik akış gösteren bu karstik kaynaklar ve çağlayanın batısında Çınarcık Deresi'nin keskin bir dirsek çizerek güneye yöneldiği kesimden itibaren, rekreasyon alanının dışına çıkılmaktadır (Şekil 4).

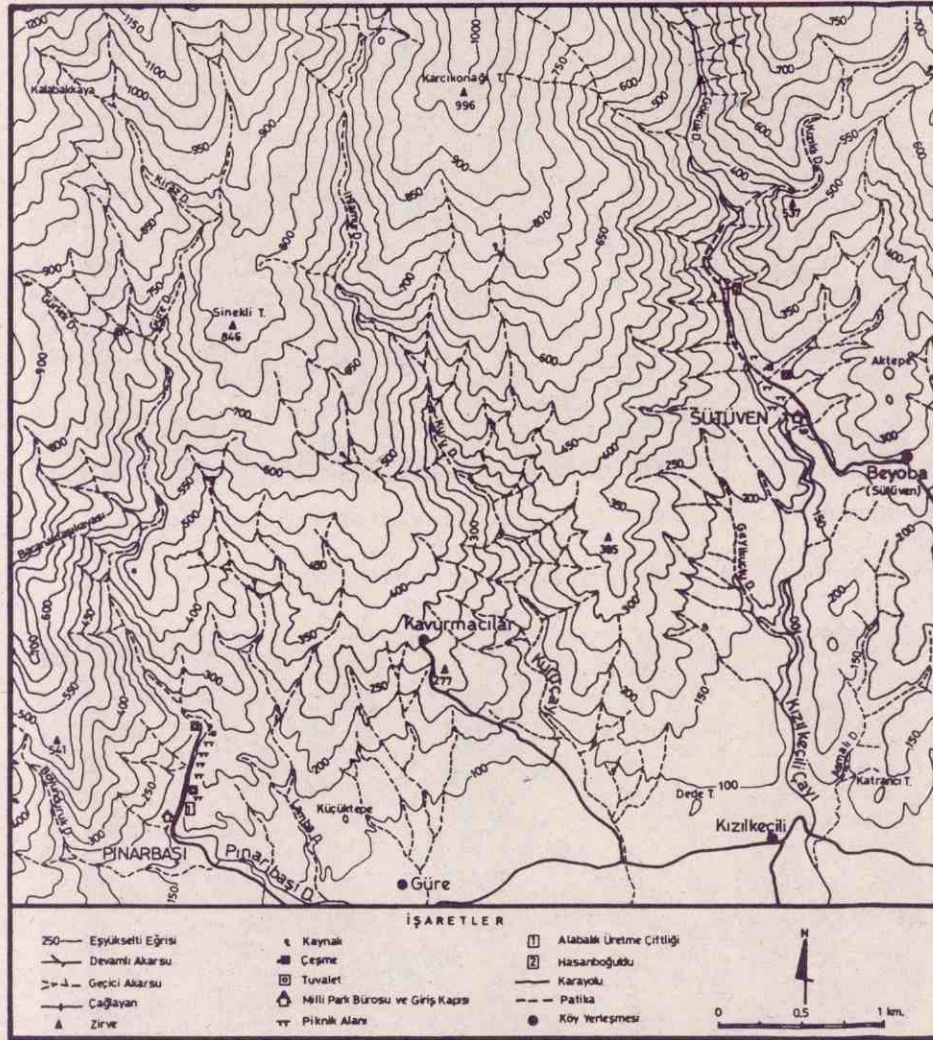
Kızılcam ormanlarının doğal yayılış alanları içerisinde bulunan araştırma konusu rekreasyon alanlarında, mikroklimatik ve hidrografik koşullara bağlı olarak farklı özellikte bitki örtüsü gelişmiştir ki, bu rekreasyon alanlarına turistik

15 İZBIRAK, R., 197, a.g.e., İstanbul, s. 79-81

Fotoğraf 5- Ayazma günübirlik rekreasyon alanındaki çağlayanın kuzeyden görünüşü.
Photo 5- The northern view of the waterfall in Ayazma daily-recreational area.

çekicilik kazandıran unsurlardan bir diğerini de doğal bitki örtüsü oluşturmaktadır. Yamaçların tamamen kızılçam ormanları ile örtülü olduğu günübirlik rekreasyon alanlarının geliştiği vadi tabanındaki nemlilik koşullarına bağlı olarak, çınar ağaçlarından meydana gelen geniş yapraklı orman adacıkları oluşmuştur. Yüksekliği 40 m. ye ulaşan çınar ağaçlarının altındaki koyu gölgelik sahada oluşan mikroklimatik koşullar, yaz mevsiminde olduğu kadar kış mevsiminde de söz konusu rekreasyon alanlarına çekicilik kazandıran en önemli unsurlardan biridir. Bu özelliğinden dolayı günübirlik rekreasyon alanları, çınar ağaçlarının yayılış gösterdiği vadi tabanlarında geliştirilmiş olup, kızılçam ormanlarının başladığı kesimden itibaren sona ermektedir.

Şekil 3- Pınarbaşı ve Sütüven Çevresinin Topoğrafya Haritası
Figure 3- Topographical Map of Environment Pınarbaşı and Sütüven

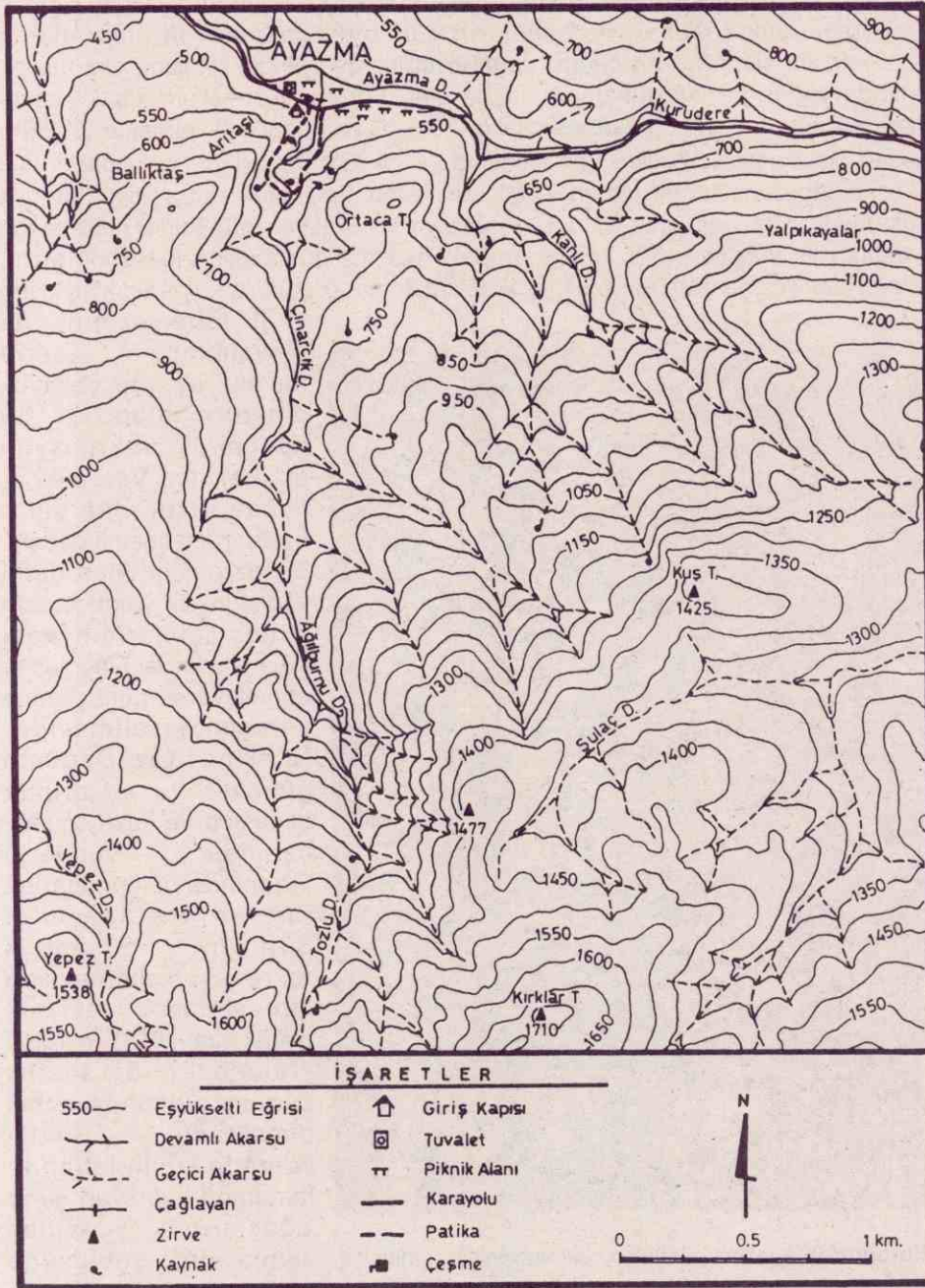
Fotoğraf 6- Ayazma günübirlik rekreasyon alanındaki yarmavadinin kuzeyden görünüşü.

Photo 6- The northern view of the gap in Ayazma daily-recreational area.

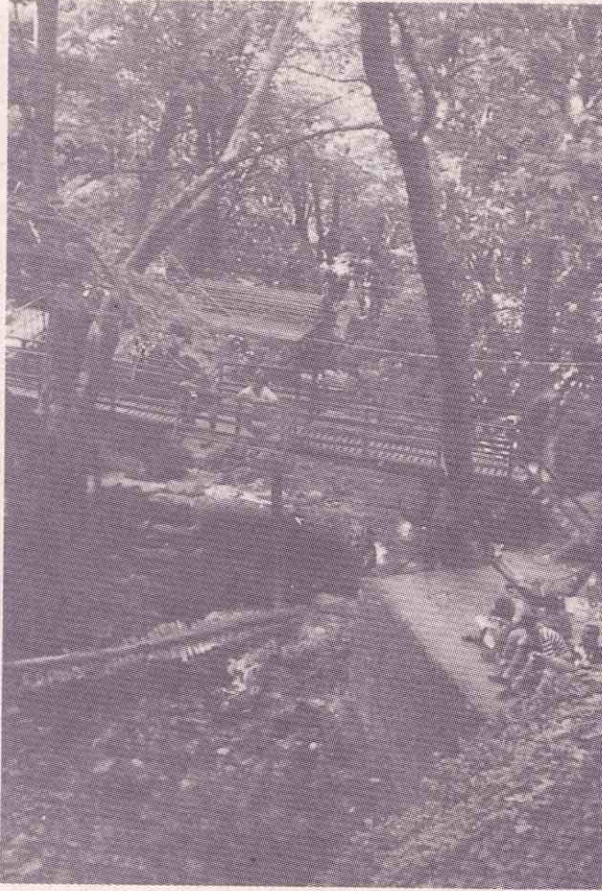
Fotoğraf 7- Ayazma günübirlik rekreasyon alanındaki karstik kaynakların kuzeyden görünüşü.

Photo 7- The northern view of karst springs in Ayazma daily-recreational area.

Şekil 4- Ayazma Çevresinin Topoğrafya Haritası
Figure 4- Topographical map of environment Ayazma.

Kaz Dağı'nın kuzey ve güney eteklerindeki vadi içlerinde ortaya çıkan mikroklimatik koşullar, bu sahaların gününbirlik rekreasyon alanı olarak gelişmesini sağlayan en önemli doğal özelliklerden biridir. Nitekim, yaz mevsiminde yoğun bir kıyı turizmine sahne olan Edremit Körfezi'nin alçak kesimlerinde temmuz ayı ortalama sıcaklığı 26.3 °C'ye kadar yükselmekte, % 50'yi aşan nisbi nem ile birlikte gün içerisinde 41.3 °C'e çıkabilen sıcaklıklar¹⁶, kıyı kesiminde bunaltıcı bir havanın etkisine neden olmaktadır. Yükseltisi 200 m.yi aşmayan Kaz Dağı güneyindeki Pınarbaşı ve Sütüven gününbirlik rekreasyon alanları ile yükseltisi 500 m. kadar olan Ayazma gününbirlik rekreasyon alanı, deniz seviyesine göre yüksekliği çok fazla olmamakla birlikte, yer aldıkları derin

Fotoğraf 8- Ayazma gününbirlik rekreasyon alanından bir görünüş.

Photo 8- A view from Ayazma daily-recreational area.

vadi tabanlarının yaz mevsimindeki serin havası, ayrı bir çekicilik oluşturmaktadırlar. Bu gününbirlik rekreasyon alanlarında yaz mevsiminde etkili olan serin havanın en önemli nedeni, boğaz şeklini alan derin vadilerin dik yamaçlarının güneş ışınlarının vadi tabanına kadar ulaşmasını engelleyerek güneşlenme süresini kısaltmasıdır. Nitekim, Kaz Dağı'nın güney yamaçlarında olmasına ve kuzey-güney uzanışlı vadilerin tabanında bulunmalarına rağmen Pınarbaşı ve Sütüven gününbirlik rekreasyon alanlarında güneşlenme, yaklaşık olarak saat 10.00 ile 15.00 arasındaki 5 saatlik zaman diliminde etkili olmaktadır. Bunun yanında vadi tabanını tamamen kaplayan çınar ağaçlarının güneş ışınlarının yeryüzüne ulaşmasını engellemesi ve oluşturduğu koyu

gölge, yaz mevsiminde sıcaklık değerlerinin yükselmesini engelleyen diğer bir faktördür.

Ocak ayı ortalama sıcaklığının 7 °C olduğu Edremit Körfezi'nin alçak kesimlerinde kış mevsiminde de günübirlik rekreasyonel faaliyetler devamlılığını koruyabilmektedir. Nitekim, ortalama sıcaklıkların en düşük seviyeye indiği ocak ayında Edremit'te, ortalama sıcaklığın 10°C'nin üzerinde olduğu gün sayısı 6.6, 5°C olduğu gün sayısı 19.3 olup, en yüksek sıcaklık 21.3 °C'dir. Ancak, kuzeyden sokulan soğuk hava kütlelerinin etkisiyle Edremit Körfezi'nde zaman zaman sıcaklık değerleri 0 °C'nin altına düşebilmektedir. Günübirlik rekreasyonel faaliyetlere katılmayı engelleyen faktör olarak ocak ayında en düşük sıcaklığın 0 °C'nin altına düştüğü gün sayısı 5.9 kadardır. Kaz Dağı güney eteklerindeki boğaz şeklini almış derin vadi tabanlarının, yoğun orman örtüsünün hava dolaşımını büyük ölçüde engellemesi sonucu soğuk hava kütlelerinin etkisi dışında kalması ve kış mevsiminin ılık havası, Edremit Körfezi'ndeki günübirlik rekreasyonel faaliyetlerinin daha çok Pınarbaşı ve Sütüven'e yönelmesine neden olmuştur. Kaz Dağı'nın kuzey eteklerindeki Ayazma'da ise, kuzeyden sokulan soğuk hava kütlelerine tamamen açık oluşu ve yükseltinin 500 m.'ye kadar ulaşması sonucu kış mevsimi boyunca sıcaklık değerleri çok daha düşük gerçekleşmekte, dolayısıyla günübirlik rekreasyonel faaliyetler kış mevsiminde kesintiye uğramaktadır.

Turistik Gelişmede Etkili Olan Sosyal Faktörler:

Araştırma konusu günübirlik rekreasyon alanlarının pazara yakınlığı ve erişilebilirliğin kolay oluşu,¹⁷ gelişmede etkili olan en önemli faktörlerden biridir. Karayolu ile ulaşımın sağlandığı bu günübirlik rekreasyon alanlarından Pınarbaşı ve Sütüven, çevresindeki yerleşmelere yakın olması ile Ayazma'dan ayrılmaktadır. Nitekim, Edremit Körfezi'nin kuzey kıyısını takip eden Edremit-Çanakkale karayoluna, tamamına yakını asfalt kaplama olan 4.5 km. uzunlukta ki bir yolla bağlanan Pınarbaşı'nın, yörenin en büyük şehri olan Edremit'e uzaklığı 16 km.dir. Güneydoğusundaki Güre köyüne, 1.5 km. uzunluktaki bir toprak yol ile bağlanmıştır. Yaz mevsiminde kıyı turizmüne bağlı olarak nüfuslanan ve günübirlik rekreasyonel faaliyetlere katılımın yoğun olduğu tatil merkezlerinden Akçay'a 9 km. Altınoluk'a 27 km. ve Küçüküyükü (Çanakkale)'ya 42 km. uzaklıkta bulunan Pınarbaşı'nın, körfezdeki diğer önemli şehir yerleşmelerinden Burhaniye'ye 30 km., Havran'a ise 26 km. uzunluktaki karayolu ile bağlıdır. Edremit-Çanakkale karayoluna 6.5 km uzunlukta toprak kaplama bir yolla bağlanan Sütüven günübirlik rekreasyon alanının, sözkonusu karayolunun 2 km kadar kuzeyindeki Zeytinli köyüne uzaklığı 4.5 km.dir. Sütüven, rekreasyonel amaçlı nüfus çektiği yerleşmelerden Edremit'e 12 km., Burhaniye'ye 26 km. Havran'a 22 km., Akçay'a 10 km., Altınoluk'a 30 km. ve Küçüküyükü (Çanakkale)'ya 45 km. uzaklıkta bulunmaktadır.

17 ÖZGÜÇ, N., 1994, a.g.e., İstanbul, s. 33-34, 138.

Kaz Dağı'nın kuzey yamaçlarındaki Ayazma ile güney yamaçlardaki Pınarbaşı ve Hasanboğuldu günöbirlik rekreasyon alanları arasında erişebilirlik ve pazara yakınlık bakımından farklılıklar bulunmaktadır. Nitekim, Edremit-Çanakkale karayoluna 25 km. uzunluktaki ikinci derece bir yol ile bağlanan Bayramiç'in kuş uçuşu 20 km. kadar doğusunda yer alan Ayazma, söz konusu yerleşmeye 25 km. uzunluktaki toprak kaplama bir yol ile bağlanmıştır. Bütün bir yıl boyunca sağlanabilen karayolu ulaştırması ile uygun erişebilirlik imkanına sahip olmakla birlikte, bu rekreasyon alanından faydalanabilecek yeterli büyüklükte nüfus kitlesine sahip olmaması ise sözkonusu diğer günöbirlik rekreasyon alanlarından ayrılmaktadır. Öyleki Pınarbaşı ve Sütüven'den günöbirlik rekreasyon amacıyla faydalanabilecek potansiyel nüfus miktarı, sadece Edremit Körfezi boyunca uzanan şehir ve kır yerleşmeleri esas alındığında bile 122847'yi bulmaktadır. Halbuki, Ayazma'nın en yakın olduğu Bayramiç'in yönetim bölgesi ile birlikte nüfusu sadece 31 949 kadardır. Buna, Ayazma'ya uzaklığı 100 km. kadar olan Çanakkale (81 435) ile Çanakkale-Edremit karayolu boyunca uzanan ve uzaklığı 50 km.den fazla olan Ezine (30 534) ve Ayvacık (34 234) şehir ve kır nüfusu da katıldığında, potansiyel pazar nüfusu 146 203'ün üzerine çıksa da, bu alanlardan günöbirlik rekreasyon alanına talep, erişebilirliğin daha güç oluşu nedeniyle düşük gerçekleşmektedir.

Rekreasyonel faaliyetlere katılmada etkili olan nüfusun kültürel yapısı, eğitim durumu, demografik yapısı, mesleki yapısı, ayrılabilir gelir ve zaman ile şehirleşme¹⁸ bakımından da, Kaz Dağı'nın kuzey ve güneyi arasında farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Nitekim, yüksek tarımsal potansiyeli yanında turizmin de etkisiyle yoğun nüfuslanmış Edremit Körfezi'nde, birbirlerine uzaklıkları 20 km.den az olan üç şehir yerleşmesi ortaya çıkmıştır. Her ne kadar zaman ve gelir bakımından olduğu kadar kültürel ve demografik özellikleri bakımından rekreasyonel faaliyetlerin yoğunlaştığı yaz mevsiminde turizme katılma eğilimi düşük kırsal nüfusa (56 678) karşılık Edremit (35 486), Havran (8 878) ve Burhaniye (21 805) ile rekreasyonel faaliyetlere katılma eğilimi yüksek şehrsel nüfus miktarının 66 069'u bulması, Pınarbaşı ve Sütüven günöbirlik rekreasyon alanlarının gelişmesinde en önemli faktörlerden biridir. Hatta, sözkonusu rekreasyon alanları günümüzde talepleri karşılayamadığı için yeni rekreasyon alanlarının oluşturulması arayışlarına gidilmektedir. Buna karşılık Kaz Dağı kuzeyinde, gelir ve zamanı sınırlı, kültürel ve demografik yapı bakımından turizme katılma eğilimi zayıf kırsal nüfusun hakim oluşu ve şehrsel nüfusun azlığı, Ayazma'ya günöbirlik rekreasyon amacıyla gelenlerin sayısının daha az gerçekleşmesine neden olmuştur. Nitekim, Ayazma'ya en yakın şehir yerleşmesi olan Bayramiç'in nüfusu 10 156 kadardır. Bu rekreasyon alanına katılanları daha çok, karayolu uzunluğu bakımından uzaklığı 50 km.den fazla olan Ayvacık (5 595) ve Ezine (11 167) ile uzaklığı 100 km.yi bulan Çanakkale (53 995) ve hatta Edremit (35 486)'ten gelenler oluşturmaktadır.

18 TOSKAY, T., 1978, a.g.e., İstanbul, s. 115-127.; ÖZGÜÇ, N., 1994, a.g.e., İstanbul, s. 24-28

Edremit Körfezi kıyılarının, Türkiye'nin en önemli yaz turizm merkezlerinden biri olması ve körfez nüfusunun yaz mevsiminde çok artması, erişebilirlik ve pazara yakınlıkta değerlendirilmesi gereken bir diğer faktördür. Kuzey kıyıları boyunca uzanan Küçükkuyu, Altınoluk ve Akçay ile güney kıyılarındaki Ören gibi tanınmış tatil merkezleri arasındaki kıyıların hemen tamamen ikinci evlerle işgal edildiği Edremit Körfezi, yaz mevsiminde yoğun bir turist akımına uğramaktadır. Her ne kadar rekreasyonel faaliyetlerin yoğunlaştığı yaz mevsiminde bölge nüfusunun miktarı hakkında kesin bir değer vermek mümkün değilse de, daimi nüfusu 122 847 olan Edremit Körfezi nüfusunun, yaz mevsiminde muhtemelen üç katına yakın arttığını söylemek abartılı olmayacaktır. Turizm amacıyla bölgeye gelen nüfusun oluşturduğu potansiyel pazar, Pınarbaşı ve Sütüven'de yaz mevsiminde günübirlik rekreasyonel faaliyetlerin de yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Çünkü, zaten amacı tatil yapmak olan nüfus, yaz mevsiminde kıyı boyunca etkili olan boğucu sıcaklardan kısa süreli de olsa kurtulmak, daha değişik bir ortam yaşamak, çevredeki doğal güzellikleri görmek veya hoşça vakit geçirmek gibi amaçlarla zaman zaman Pınarbaşı ve Sütüven'e gitmek ihtiyacını hissetmektedirler. Biga yarımadasının batısındaki kıyıların turizm potansiyelinin yeterince değerlendirilememesi nedeniyle yaz mevsiminde ikinci evlerinde tatil geçirmek üzere yöreye gelen nüfusun, Edremit Körfezi ile karşılaştırılamayacak kadar çok az oluşu ve uzaklık, Ayazma günübirlik rekreasyon alanına talebin daha düşük gerçekleşmesine neden olmuştur.

Manzara güzelliğine dayanan çekiciliği nedeniyle günübirlik rekreasyon alanları durumuna gelmiş Pınarbaşı, Sütüven ve Ayazma'daki beşeri düzenlemeler, bu rekreasyon alanlarının çekiciliğinin daha da artmasına neden olmuştur. Ülkemizdeki karayolu ulaştırmasındaki gelişmelere bağlı olarak erişebilirliğin artması sonucu bu rekreasyon alanlarına gelenlerin sayısının artmasında, çevre düzenlemesinin de katkısı olmuştur. Doğal ortamın korunmasını da sağlayan bu çevre düzenlemeleri¹⁹ ve işletme, Ayazma'da Evciler köyü muhtarlığı, Pınarbaşı ve Hasanboğuldu'da ise Kaz Dağı Milli Parkı Müdürlüğü tarafından sürdürülmektedir. Pınarbaşı günübirlik rekreasyon alanının işletilmesi Edremit Orman İşletme Müdürlüğüne ait iken, 17.5.1993 tarihinde ilan edilen Kaz Dağı Milli Parkı sınırları içerisinde kalması sonucu Milli Parklar Av ve Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü'nün sorumluluğuna geçmiş ve işletme hakkı 1994 yılından itibaren Edremit Kaymakamlığı'na verilmiştir. Sütüven'de çevre düzenlemesi ve işletme, günübirlik rekreasyon alanının sınırları içerisinde bulunduğu Kazdağı Milli Parkı'nın ilanından sonra gerçekleşmiştir. Tahrip ve orman yangınlarını önlemek üzere piknik alanlarının belirlenmesi ve sınırlandırılması, piknik masalarının yerleştirilmesi, köprü ve yürüyüş yollarının doğal ortama uygun olarak yeniden düzenlenmesi, su kaynaklarının günübirlikçilerin faydalanabileceği şekile dönüştürülmesi, motorlu taşıt park yerlerinin düzenlenmesi ve ticari işyerlerinin oluşturulması gibi beşeri

19 ÖZGÜÇ, N., 1994, a.g.e., İstanbul, s. 11.

kolaylıkların eklenmesiyle bu günübirlik rekreasyon alanlarının çekicilikleri daha da arttırılmıştır.

Araştırma konusu günübirlik rekreasyon alanlarının taşıma kapasitesinin aşılması ve özellikle yaz mevsiminde ortaya çıkan aşırı kalabalığın ortaya çıkardığı çevre kirliliği, günübirlikçilerin değişik yerlere yönlendirilmesi ve bu amaçla yeni günübirlik rekreasyon alanlarının oluşturulması zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Günübirlik rekreasyon talebini karşılamak üzere doğal güzelliklere sahip Milli Park içerisindeki 5 ayrı alanın işletmeye açılması için çalışmalar sürdürülmektedir. Planlanan bu günübirlik rekreasyon alanlarından biri (Kışla Dağı) manzara güzelliğine dayalı seyir yeri özelliğinde iken, diğerleri (Yayla, Tozluayla, Kapıkulesi ve Zeybektaş Kulesi) piknik yeridir.

Günübirlik Rekreasyon Alanlarının Arazi Kullanılışı ve Turistik Özellikleri:

Ayazma:

Kaz Dağı'nın kuzey eteğindeki Ayazma günübirlik rekreasyon alanı adını, Ayazma Deresi'nden almıştır. Çanakkale ili Bayramiç ilçesine bağlı Evciler köyü sınırları içerisinde kalan Ayazma günübirlik rekreasyon alanı, Evciler köyü muhtarlığı tarafından işletilmektedir. Yaz mevsiminde günde ortalama 150 otomobilin giriş yaptığı ve 400-500 kişinin günübirlik rekreasyonel faaliyetlere katıldığı Ayazma'da güvenlik görevlileri ve işletme hakkı kiralanmış büfede çalışanlar dışında, Evciler muhtarlığına bağlı sadece iki görevli bulunmaktadır.

Günübirlik rekreasyonuna ulaşım, Evciler köyünden itibaren Ayazma Deresi vadisinin güney yamacını takip eden toprak kaplama bir yol ile sağlanmaktadır. Ayazma'ya çekicilik kazandıran doğal güzelliklerden boğazın önündeki derinliği 10 m. aşan vadinin yaklaşık 100 m. uzunluktaki bölümü piknik yeri olarak düzenlenmiştir. Dik vadi yamaçları, toprak kaymasını önlemek ve piknik yeri oluşturmak üzere şekillendirilmiş, vadi içerisinde erişilebilirliği sağlamak üzere iki ahşap köprü ile merdivenler inşa edilmiştir (Fotoğraf 8). Vadi tabanında ve dik yamaçlarda şekillendirilerek kazanılmış küçük düzlüklere piknik masaları²⁰ yerleştirilerek, çınar ağaçlarının tamamen örttüğü vadi içerisinde günübirlikçilere rahat eğlenme imkanı sağlanmaya çalışılmıştır. Ancak, sadece 25 adet kadar masanın yerleştirilebildiği ve aynı anda 150-200 kişinin piknik yapma imkanına sahip olduğu vadinin bu kesimi, talebi karşılayamamaktadır. Her ne kadar bu talebi karşılamak üzere vadinin doğusundaki yamaçta yayılış gösteren kızılçam ormanının içerisinde 60 adet piknik masası yerleştirilmişse de, Ayazma'ya gelen günübirlikçilerin hemen hepsinin çağlayan çevresini ve vadi içini tercih etmeleri nedeniyle bu masalar büyük ölçüde boş kalmakta, vadi içerisinde masa bulamayanlar yamaç ve vadi tabanındaki kayalıklar üzerinde konaklamayı tercih etmektedirler (Fotoğraf 9).

²⁰ Tamamen ahşaptan yapılan ve oturakları bulunan bu masalar, ortalama 6 kişilik kapasiteye sahiptir.

Fay aynası önündeki çağlayandan, Çınarcık Deresi'nin mermer anakayayı yarması sonucu oluşmuş boğaza girilmektedir. Uzunluğu 150 m. kadar olan boğazın kuzeyindeki karstik kaynaklara ulaşmayı sağlamak üzere, genişliği 4 m'ye kadar düşen ve yamaçların dik kayalıklardan oluştuğu boğazın doğu yamacında kesmetaş döşeli kaplama bir yürüyüş yolu yapılmıştır (Fotoğraf 6). Eğimin yüksek oluşu nedeniyle yürümenin çok güç olduğu boğaz ve karstik kaynak sahası ile boğazın batı yamacı üzerinde oluşturulan patikalarla, Ayazma'ya çekicilik kazandıran doğal güzelliklerin yakından ve uzaktan seyri mümkün olmaktadır (Şekil 4).

Doğal güzelliklere sahip yörenin gelişmesinde sağlanmasında zorunlu olanaklardan birini de alt yapı oluşturur. Ayazma, araştırmaya konu olan diğer günübirlik rekreasyon alanları içerisinde alt yapısı yeterli olan rekreasyon alanlarından biridir. Her ne kadar yaz mevsiminde yoğunlaşan talep karşısında vadi içerisindeki piknik alanı yetersiz kalmakta ise de, doğal çevreyi bozmadan vadi içerisinde piknik alanı olarak kullanılabilir bütün saha değerlendirilmiştir (Fotoğraf 8). Hatta aşırı kalabalığı önlemek ve talebi karşılamak üzere, pek tercih edilmediği için büyük ölçüde boş kalan vadinin doğusu piknik alanı olarak düzenlenmiştir (Fotoğraf 9).

Boğazın 200 m. kadar kuzeyindeki kaynaktan sağlanan ve piknik alanına kadar getirilen su, rekreasyon alanının içme ve kullanma su ihtiyacını fazlasıyla karşılamaktadır (Şekil 4). Ayazma günübirlik rekreasyon alanının giriş kapısının

Fotoğraf 9- Ayazma günübirlik rekreasyon alanının doğusundaki piknik alanından bir görünüş

Photo 9- A view from the picnic area in the north of Ayazma daily-recreational area.

doğu kenarında, uzunluğu 50 m. kadar olan park yeri çok yetersiz kaldığından, boğazın doğusundaki piknik alanının kuzeyinden geçen ve doğu-batı doğrultusunda uzanan toprak yolun yaklaşık 200 m. uzunluktaki iki kenarı, motorlu taşıtların park alanı olarak ayrılmıştır. Ayazma'da faaliyet gösteren bir adet büfe bulunmaktadır. Giriş kapısının batısındaki yamaç üzerine inşa edilen büroda, görevli jandarma ve orman koruma memurları tarafından güvenlik hizmetleri sürdürülmektedir. Gerekli bakım ve temizlik işlerinin gerçekleştirilmesi yanında, orman yangınlarının önlenmesi ve güvenliğin temini amacıyla akşam saat 21.00'den sonra rekreasyon alanı ziyaretçilere kapatılmaktadır. Temizlik ve rekreasyon alanındaki çöp bidonlarının boşaltılması, Evciler köyü muhtarlığı tarafından gerçekleştirilmektedir.

Fotoğraf 10- Pınarbaşı günübirlik rekreasyon alanından bir görünüş.

Photo 10- A view from Pınarbaşı daily-recreational area.

Sahip olduğu manzara güzelliği nedeniyle yoğun günübirlik rekreasyon talebe sahne olan Ayazma, korunması gereken yörelerden biridir. Ayazma'nın, 17.05.1992 yılında oluşturulan Kaz Dağı Milli Parkı sınırlarına dahil edilmesi, gelecekte günübirlikçilerin aşırı kullanımından kaynaklanabilecek çeşitli çevre sorunlarının önlenmesi ve çevrenin korunmasına yönelik isabetli bir adım olacaktır.

Pınarbaşı

Pınarbaşı günübirlik rekreasyon alanı, Pınarbaşı Deresi'nin bir dirsek yaparak güneybatıya yöneldiği kesimden vorklüz kaynak sahasına kadar olan ve

tamamen piknik alanından oluşan yaklaşık 500 m. kadar uzunluktaki vadi tabanını kapsamaktadır (Şekil 3).

Günübirlik rekreasyon alanının girişindeki Kaz Dağı Milli Parkı bürosu ile vadi tabanının doğu kenarındaki voklüz kaynağın kuzeyine kadar açılan ve uzunluğu 500 m.yi bulan vadinin batı yamacındaki toprak yolun iki kenarı, motorlu taşıtların park yeri olarak kullanılmaktadır. Vadi tabanı ile arasındaki yükselti farkının 10 m.yi aşmadığı bu yol, aynı zamanda rekreasyon alanının batıdaki sınırını oluşturmaktadır. Dik kayalıkların yer aldığı batı yamaçlara karşılık eğim değerlerinin daha düşük olduğu doğu yamaçlarında vadi tabanına kadar inen kızılçam ormanları içerisinde piknikten kaynaklanabilecek yangınları önlemek üzere, söz konusu yolun doğu kenarı tel engellerle çevrilmiş ve rekreasyon alanı, tamamen çınar ağaçları ile örtülmüş vadi tabanı ile sınırlandırılmaya çalışılmıştır (Fotoğraf 10).

İçme ve kullanma suyu, tuvalet ve atık suyun çevreye zarar vermeden uzaklaştırılması, çöp bidonlarının düzenli olarak boşaltılması ve güvenlik gibi alt yapı kolaylıklarının sağlandığı Pınarbaşı günübirlik rekreasyon alanında, doğal çekiciliklere ek olarak bazı beşeri kolaylıklar da sağlanmaya çalışılmıştır. Öncelikle, yol ile piknik yeri olarak önem kazanan vadi tabanı arasındaki eğimli sahada geçişi kolaylaştırmak üzere, akarsu yatağının iki kenarı boyunca inşa edilen taş setler arasında merdivenler oluşturulmuştur. Vadi tabanı ve kenarındaki setlerle oluşturulan düzlüklere, 190 adet piknik masası yerleştirilmiştir (Fotoğraf 10). Rekreasyon alanında gezintiyi kolaylaştırmak amacıyla ahşap köprüler yanında, akarsu yatağı kenarlarında patikalar inşa edilmiştir. Karstik kaynaktan sağlanan su, rekreasyon alanının belirli yerlerinde oluşturulan çeşmelere taşınmak suretiyle, ziyaretçilerin su temini kolaylaştırılmaya çalışılmıştır. Rekreasyon alanında faaliyet gösteren 3 adet büfe ile çevrelerinde oluşturulan küçük çay bahçelerinden ayrı olarak, giriş kapısı ile piknik alanı arasında faaliyet gösteren alabalık üretme çiftliği, Pınarbaşı'nın çekiciliğini arttıran kolaylıklardan bir diğeridir.

Güvenliğin temini açısından akşam saat 21.00'de ziyarete kapatılan Pınarbaşı günübirlik rekreasyon alanı, faaliyetini bütün yıl boyunca kesintisiz devam ettirmektedir. Uygun iklim koşulları nedeniyle Pınarbaşı'na günübirlik rekreasyon amacıyla gelenler kış mevsiminde de devam etmekle birlikte, ziyaretçi sayısı oldukça azalmakta ve çoğu zaman taşıma kapasitesinin altında kalmaktadır. Ancak, kıyı turizmüne bağlı olarak Edremit Körfezi nüfusunun üç katına yakın arttığı yaz mevsiminde, Pınarbaşı günübirlik rekreasyon alanına gelenlerin sayısı, kış mevsimine göre çok daha yüksek gerçekleşmektedir. Nitekim, yaz mevsiminde Pınarbaşı'na giriş yapan günlük motorlu taşıt sayısı 250-300 adet arasında değişmektedir. Aralarında minibüslerin de bulunduğu bu taşıtlarla, ortalama 4 kişinin giriş yaptığı esas alındığında, günde ortalama 1 000-1 200 kişinin günübirlik rekreasyonel faaliyetlere katıldığı ortaya çıkar. Bu değer, Pınarbaşı'nın fiziki taşıma kapasitesinin üzerindedir. Çünkü, yaz mevsiminde günübirlik rekreasyon alanına giriş yapan araçların çoğu zaman park yeri

bulamaması yanında, sayısı 190 adet olan piknik masaları tamamen olduğu için bir çok aile, uygun özellikler taşımayan eğimli yamaçlarda ve vadi tabanındaki taşlık saha üzerinde piknik yapmak zorunda kalmaktadır. Pınarbaşı gününbirlik rekreasyon alanında park yeri olarak düzenlenebilecek yeni alanların olmaması yanında, piknik alanı olarak kullanılabilir hemen her yerin değerlendirilmesi nedeniyle potansiyel rekreasyon alanının tamamı kullanılır durumdadır. Her ne kadar Pınarbaşı Kaz Dağı Milli Parkı içerisinde yer alması nedeniyle beşeri müdahaleler büyük ölçüde sınırlandırılmış ise de, aşırı kalabalık ve kullanımın ortaya çıkarabileceği çevre sorunlarının önlenmesi²¹ için, öncelikle doğal güzelliklere sahip çevredeki potansiyel gününbirlik rekreasyon alanlarının hizmete açılması gerekmektedir. Aşırı kalabalığın ortaya çıkardığı çevre kirliliği ve yer bulamama endişesi, artık insanları Pınarbaşı'na gitmekten alıkoymaya başlamıştır.

Sütüven

Kaz Dağı'nda gerçekleştiği varsayılan bir halk hikayesi kahramanının boğulduğu yer olması nedeniyle yörede Hasanboğuldu olarak tanımlanan ve adını güneydoğusundaki köy yerleşmesinden alan Sütüven gününbirlik rekreasyon alanının çekiciliği, doğal güzelliği yanında sözü edilen halk hikayesine dayanmaktadır.

17.05.1993 yılında ilan edilen Kaz Dağı Milli Parkı içerisinde kalan Sütüven, gününbirlik rekreasyon alanı olarak 1994 yılından itibaren düzenlenmeye başlamıştır. Potansiyel fiziki kapasitesinin yüksek olmasına rağmen henüz yeni hizmete girmiş olması ve altyapının tamamlanmamış olması nedeniyle diğer gününbirlik rekreasyon alanlarından ayrılmaktadır. Zeytinli'nin 2 km. kadar kuzeybatısındaki Sütüven köyünden itibaren sadece otomobil ve arazi taşıtlarının geçişine imkan veren toprak yolun standartlarının çok düşük oluşu, önemli alt yapı sorunlarından birini oluşturur. Giriş kapısını oluşturan Kaz Dağı Milli Parkı bürosundan yaklaşık 150 m. kadar kuzeye kadar uzatılabilen bu yol, çok dar oluşu nedeniyle, gelen az sayıda taşıtın park yeri ihtiyacını bile karşılamaktan uzaktır. Her ne kadar bu yol, vadinin batı yamacı boyunca yaklaşık 1.5 km. kadar kuzeye uzatılmışsa da, sadece arazi taşıtlarının geçişi ile ziyaretçilerin yürüyüşüne imkan veren patika özelliğindedir (Şekil 3).

Çağlayan ile kuzeyindeki yaklaşık 200 m. uzunluktaki vadi tabanı piknik alanı olarak düzenlenmeye çalışılmış ve akarsu yatağı içerisindeki uygun konumlara 25 adet piknik masası yerleştirilmiştir. Yuvarlanmış ve düzleştirilmiş büyük mermer blokları ile kaplı akarsu yatağında piknik yapmaya uygun düzlükler bulmak güç olduğu ve bu amaçla sekilendirme çalışması yapılmadığı için, piknik alanı için belirli bir sahanın ayrılması mümkün olmamıştır (Fotoğraf 4).

21 OLALI, H.-NAZİLLİ, S.S.-KIRCIOĞLU, E.N.-SÜMER, M. , Dış Tanıtım ve Turizm. Türkiye İş Bankası Kültür Yay., Genel Yay. No: 253, Ekonomik Dizi: 18, Ankara, s. 185-191.

Dolayısıyla, piknik masalarının da yetersizliği nedeniyle günübirlik rekreasyon alanına gelen ziyaretçilerin vadi içerisinde dağılımları ve kontrolsüz bir şekilde istedikleri yerde piknik yapmaları, doğal çevrenin tahribi yanında çevre kirliliği ve yangın riskinin artması gibi sorunları da beraberinde getirmiştir. Nitekim, yeterli sayıda çöp bidonlarının uygun konumlara yerleştirilmemesi, piknik yapılabilecek sahalarda kontrol edilememesi ve akarsuyun kullanma suyu olarak kullanılması, çevre kirliliğine yol açan önemli sorunlardan biridir.

Sütüven günübirlik rekreasyon alanı, doğal ortamda piknik yaparak eğlenmek ve dinlenmek isteyenlere sağlanan uygun şartlarla birlikte, yörede yaygın olarak bilinen halk hikayesi kahramanı Hasan'ın boğulduğu yer olması ve bitki örtüsü-yeryüzü şekilleri-hidrografik özelliklerin birlikte oluşturduğu manzara güzellikleri nedeniyle, merak motivasyonuna yönelik önemli bir çekicilik oluşturmaktadır. Günübirlik rekreasyon alanının güneyindeki piknik alanının güneyindeki çağlayan ile kuzeyindeki manzara güzelliklerini seyretmek üzere, vadinin batı yamacı boyunca uzunluğu 1 km.yi aşan bir patika inşa edilmiştir (Şekil 3).

İçme ve kullanma suyu ile ilgili düzenlemelerin yapılmamış olması, Sütüven günübirlik rekreasyon alanının önemli altyapı sorunlarından bir diğeridir. Rekreasyon alanı içerisinde bir çeşme bulunmakta ise de, ziyaretçilerin içme ve kullanma suyunu karşılamaktan uzaktır. Dolayısıyla ziyaretçiler, içme suyunu vadinin batı yamacındaki kaynaklardan sağlamaktadırlar.

Bütün yıl boyunca ziyaretçisi kesik olmayan Sütüven günübirlik rekreasyon alanına gelenlerin sayısı, Pınarbaşı'nda olduğu gibi kışın azalırken yazın artmaktadır. Nitekim, yaz mevsiminde günde ortalama 100-150 motorlu taşıtın giriş yaptığı Sütüven günübirlik rekreasyon alanına gelen ziyaretçi sayısı, 400-500 kişi arasında gerçekleşmektedir.

Park alanlarının genişletilmesi, piknik alanının oluşturulması ve yeni piknik masalarının yerleştirilmesi, çay bahçesi ve büfe gibi ticari işyerlerinin açılması, içme ve kullanma suyundaki düzenlemeler ile atıkların temizlenmesi gibi beşeri kolaylıkların eklenmesi ile çekiciliği daha da artacak olan Sütüven, yörenin en önemli günübirlik rekreasyon alanlarından biri durumuna gelecektir. Böylece fiziki taşıma kapasitesi yüksek olan bu günübirlik rekreasyon alanı, bir yandan yöre nüfusunun artan günübirlik rekreasyon talebini karşılarken, diğer yandan Pınarbaşı'na yönelen nüfusu kendine çekerek Pınarbaşı'nın aşırı kullanımını önleyecektir.

Sonuç

Ayazma, Pınarbaşı ve Sütüven, Kaz Dağı üzerinde akarsu aşındırması sonucu oluşmuş çok sayıda derin vadi içerisinde su-bitki örtüsü-yer şekilleri-iklim kombinozonuna sonucu ortaya çıkan doğal güzellik alanlarından sadece bir kaçı olup, bu alanlara talebin yüksek olduğu büyük nüfus kitlelerine yakınlığı ve erişebilirliğin kolaylığına bağlı olarak gelişmiş günübirlik rekreasyon alanlarıdır.

Bunlardan, Kaz Dağı'nın kuzey eteklerindeki Ayazma ile güney eteklerindeki Pınarbaşı, fiziki taşıma kapasitesinin düşük olmasına rağmen, eklenen beşeri kolaylıklara bağlı olarak gelişmiş, fakat artan talebi karşılamayan ve hatta aşırı kalabalık nedeniyle çevre sorunlarının ortaya çıktığı gününbirlik rekreasyon alanlarıdır. Buna karşılık, alt ve üst yapı yatırımlarının henüz tamamlanmadığı Sütüven, fiziki taşıma kapasitesi bakımından bölgenin en önemli potansiyel gününbirlik rekreasyon alanı olarak gelişmesini devam ettirmekte ve bu sahaya olan talep sürekli artmaktadır.

Edremit Körfezi'nde yaz mevsiminde ortaya çıkan yoğun gününbirlik rekreasyon talebinin artışı karşılamakta yetersiz kalan Pınarbaşı ve Sütüven'e alternatif yeni rekreasyon alanlarının oluşturulması zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Kaz Dağı güney eteklerinde doğal güzelliğe sahip konumların belirlenerek zaman geçirilmeden gününbirlik rekreasyon alanına dönüştürülmesi bu alanlara yönelen talebin karşılanmasıyla birlikte, potansiyel alanların değerlendirilmesi yolunda olumlu bir adım olacaktır.

Kaynakça

- ATALAY, İ., 1987, Türkiye Jeomorfolojisine Giriş. Ege Üniversitesi Edebiyat Fak. Yay. No: 9, İzmir.
- BİNGÖL, E., 1976, Batı Anadolu'nun Jeotektonik Evrimi. MTA Dergisi Sayı: 86, Ankara, s. 14, 14-34.
- DOĞANAY, H., 1992, Türkiye Turizm Coğrafyası, Atatürk Üniv. Kazım Karabekir Eğitim Fak. Coğrafya Eğitimi Böl. Erzurum.
- DUBERTRET, L., 1973, 1:500 000 Ölçekli Türkiye Jeoloji Haritası-İzmir. MTA., Ankara,
- İZBİRAK, R., 1989, Sular Coğrafyası. Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yay. Öğretmen Kitapları Dizisi: 59, İstanbul.
- GÜMÜŞTEPE (KİTAPÇIOĞLU), F., 1995, Edremit'te Turizm. Türk Coğrafya Dergisi, Sayı: 30, İstanbul, s. 267-297.
- KETİN, İ., 1983, Türkiye Jeolojisine Genel Bir Bakış. İstanbul Teknik Üniversitesi Kütüphanesi Sayı: 1259, İstanbul.
- OLALI, H.-NAZİLLİ, S.S.- KIRCIOĞLU, E.N.- SÜMER, M., Dış Tanıtım ve Turizm. Türkiye İş Bankası Kültür Yay., Genel Yay. No: 253, Ekonomik Dizi: 18, Ankara.
- ÖZGÜÇ, N., 1994, Turizm Coğrafyası. İstanbul Üniv. Yay. No: 3821, Edebiyat Fak. Yay. No: 3203, İstanbul.
- TOSKAY, T., 1978, Turizm (Turizm Olayına Genel Yaklaşım), İstanbul Üniv. Yay. No: 2534, İktisat Fak. Yay. No: 431, İstanbul.